

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1017

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Нийслэлийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Нийслэлийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Нийслэлийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /11. хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Нийслэлийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**НИЙСЛЭЛИЙН ИТХ-ЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
НИЙСЛЭЛИЙН ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

НИЙСЛЭЛИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Хурдтай хотжилт, байгаль орчны сорилтуудын өмнө Улаанбаатар хотын тогтвортой хөгжил нь оршин суугчдын эрүүл, чинээлэг ирээдүйг хангах хамгийн чухал асуудал юм. “Иргэний зориг ногоон нам” Улаанбаатар хотыг ногоон хотын амьдралын загвар болгон хувиргах зорилготой. Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, хотын ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай хотыг бий болгохыг зорьж байна. Тогтвортой, эрч хүчтэй Улаанбаатар хотыг бий болгохын тулд хотын хөгжлийн байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн цогц арга барил юм.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ХОТЫН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Улаанбаатар хотын тогтвортой ирээдүйг бий болгохын тулд байгальд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг хөгжүүлэхэд нэн тэргүүнд анхаарах нь нэн чухал юм. Иргэний Зориг Ногоон нам барилга байгууламж, хотын дэд бүтэц нь эрчим хүчний хэмнэлтийн өндөр стандартыг хангаад зогсохгүй байгаль орчинд эергээр хувь нэмэр оруулдаг хотыг төсөөлж байна. Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хотын экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид Улаанбаатар хотыг инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барих урамшууллыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3. Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Нийтийн тээврийн хэрэгслийг цахилгаан автобус, дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Нийслэлийн нийтийн тээврийн үйлчилгээний цахилгаан автобусны паркийг нэмэгдүүлэх эрхзүйн орчныг бүрдүүлнэ.

1.2.2 Хотын хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэх эрхзүйн орчныг бүрдүүлнэ.

1.2.3 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.3 Хотын ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгоно.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ: БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Дэлхийн цаг уурын хямрал эрчимжиж байгаа энэ үед Улаанбаатар хот байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах талаар шийдвэртэй алхам хийх зайлшгүй шаардлагатай байна. Иргэний Зориг Ногоон Нам нь агаар, усны бохирдлоос эхлээд хог хаягдлын менежмент, нүүрстөрөгчийн ялгарал зэрэг манай хотод тулгамдаж буй байгаль орчны тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх зорилготой. Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна.

Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр Улаанбаатар хот байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна.

Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон, илүү тогтвортой хотыг бий болгохыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлог баримтлана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3 Үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг хөгжүүлнэ.

2.1.4 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлд цэвэр технологи, туршлагыг ашиглахыг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулахад урамшуулал олгох эрхзүйн орчныг бий болгоно.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.2.3 Хотын эрчим хүчний сүлжээг сэргээгдэх эх үүсвэрт шилжүүлэх цогц төлөвлөгөө боловсруулна.

2.2.4 Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн хэрэглээг дэмжиж, цэнэглэх дэд бүтцийг хөгжүүлнэ.

2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2. Орон нутагт дахин боловсруулах төвүүдийг байгуулж, хотын хэмжээнд тохиромжтой хогийн савтай болгох эрхзүйн орчныг бүрдүүлнэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон нийтийн оролцоог дэмжинэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

Нийгмийн халамжийг хангах, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих нь Иргэний зориг ногоон намын Улаанбаатар хотын эрхэм зорилгын гол цөм юм. Тогтвортой хот бол байгаль орчинд ээлтэй төдийгүй нийгмийн тэгш байдлыг хангасан, оршин суугч бүр зайлшгүй шаардлагатай үйлчилгээ, хувийн болон эдийн засгийн өсөлтийг хангах боломжийг олгодог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм.

Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг. Хямд үнэтэй орон сууцанд хөрөнгө оруулалт хийснээр бид аюулгүй, нэр төртэй амьдрах нөхцлийг бүрдүүлэхийг зорьж байна. Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүчирхэг санаачлагуудаар бид оршин суугч бүрийг чанартай эмнэлгийн үйлчилгээ авах боломжийг хангахыг эрмэлздэг. Боловсролын төлөөх бидний амлалт нь бүх хүүхэд, насанд хүрэгчдэд ирээдүйд шаардлагатай ур чадвар эзэмшүүлэх тогтолцоог бий болгоход чиглэдэг.

Хүртээмжтэй өсөлт нь хүн бүрт ашигтай эдийн засгийг дэмжих явдал юм. Эдийн засгийн үйл ажиллагаанд нийт иргэд оролцох, үр шимийг нь хүртэх боломжийг бүрдүүлж, хэнийг ч орхигдуулахгүй байхыг зорьж байна. Манай бодлого нь эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг дэмжих, эдийн засгийн инновацийг тогтвортой, хүртээмжтэй болгоход чиглэнэ.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Хямд өртөгтэй орон сууц, илүү сайн амьдрах нөхцлийг хангах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцаар хангах нийтийн орон сууцны төслийг боловсруулна.

3.1.2 Иргэд хашаандаа тохитой амьдрахад зориулан орлогод нийцсэн орон сууцны “хамтын хамшаа” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх эрхзүйн орчныг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж ажиллана.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.1.4. Нийгмийн интеграцчиллыг дэмжих зорилгоор холимог орлоготой орон сууцны хорооллыг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг дутуу бүс нутагт өргөжүүлнэ.

3.2.2 Эмнэлэг, эрүүл мэндийн дэд бүтцэд хөрөнгө оруулалт хийх эрхзүйн орчныг боловсронгуй болгоно.

3.2.3 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.2.4. Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийгэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1. Багшийг бэлтгэх, нөөц бололцоогоор хангах замаар улсын сургуулийн чанарыг дээшлүүлнэ.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролын хөтөлбөрт хамрагдах боломжийг өргөжүүлнэ.

3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг бүрдүүлнэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн хүн амд зорилтот дэмжлэг үзүүлнэ.

3.4.2 Ядуурал, нийгмийн тэгш бус байдлыг бууруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

3.4.3 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого бармтлана.

3.4.4. Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд зориулсан зээл, буцалтгүй тусламжийн мэдээллийг иргэдэд хүртээмжтэй нээлттэй, тодорхой болгох ажлыг хэрэгжүүлнэ.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлого боловсруулна.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудад хөрөнгө оруулалт хийх эрхзүйн орчныг сайжруулна.

3.5.4 Эдийн засгийн өсөлт, инновацийг бий болгоход төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжинэ.

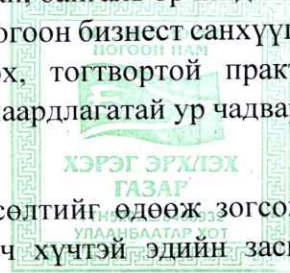
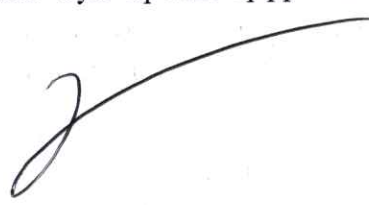
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

УХА0612 9077278

Орчин үеийн эдийн засагт инноваци ба тогтвортой байдал зэрэгцэн явж байна. Иргэний Зориг Ногоон нам нь Улаанбаатар хотод инновацийг шингээсэн, бизнес эрхлэлтийг дэмжсэн, ногоон ажлын байр бий болгосон эдийн засгийн орчныг бүрдүүлэхийн төлөө байна. Бидний алсын хараа нь Улаанбаатар хотыг хамгийн сүүлийн үеийн технологи, ногоон туршлагаууд өсөлт, хөгжлийг хангадаг тогтвортой эдийн засгийн үйл ажиллагааны төв болгон өөрчлөх явдал юм. Бид эдийн засгийн инноваци, ногоон ажлын байр бий болгоход анхаарлаа хандуулснаар бүх оршин суугчдаа боломжоор хангасан, тогтвортой, цэцэглэн хөгжсөн хотыг байгуулахыг зорьж байна.

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

Стратегийн бодлого, санаачилгуудаар дамжуулан бид өсөлтийг өдөөж зогсохгүй хүрээлэн буй орчны эрүүл мэндийг нэн тэргүүнд тавьдаг эрч хүчтэй эдийн засгийн

ландшафтыг бий болгохыг зорьж байна. Бид эдийн засгийн инновацийг дэмжих, ногоон ажлын байр бий болгох замаар Улаанбаатар хотыг тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн ирээдүй рүү хөтөлнө.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж, бага хүүтэй зээл олгох дүрэм журам, эрхзүйн орчныг иргэдэд ойлгомжтой, хүртээмжтэй байх боломжийг бүрдүүлнэ.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор, инновацийн төвүүдийн ажлын бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, иргэдтэй ойр ажиллах боломжийг сайжруулна.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалт, зөвлөх хөтөлбөрийг санал болгоно.

4.1.4 Бизнесийн өсөлтийг дэмжих зохицуулалтын таатай орчныг бүрдүүлнэ.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

4.2.2 Тогтвортой хөдөө аж ахуйн үйл ажиллагаа, орон нутгийн хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд хөрөнгө оруулалт хийх боломжийг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

4.3 Судалгаа, хөгжилд хөрөнгө оруулах

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээний ажлыг дэмжинэ.

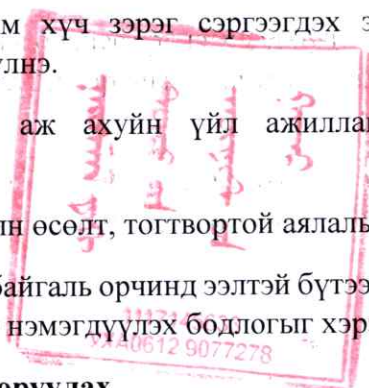
4.3.2 Их дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.3.3.Байгаль орчин, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх төслүүдэд бодлогын судалгаа, хөгжлийн тинк танк баг ажилладаг байх эрх зүйн бодлогын бичиг баримтыг батлана.

4.3.4 Инновацийн ногоон технологийг арилжаанд нэвтрүүлэхийг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байранд шаардлагатай ур чадвараар хангах сургалтын орчныг дэмжих бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.3 Сэргээгдэх эрчим хүч, эрчим хүчний хэмнэлт, тогтвортой барилгын салбарт ажлын байр бий болгохыг дэмжинэ.

4.4.4 Бүх оршин суугчдад ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Эдийн засгийн инновацийг бий болгоход төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн хамтарсан үйлдвэрүүдийг хөгжүүлнэ.

4.5.3 Тогтвортой байдлыг хангахад олон нийтийн санаачилгыг дэмжихийн тулд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг хөшүүрэг болгоно.

4.5.4 Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хотын үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог. Иргэний Зориг Ногоон нам нь Улаанбаатар хотын засаглалын ил тод, хариуцлагатай байдал, хүртээмжтэй байдлыг дэмжих зорилготой. Төр шударга ажиллаж, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэдээ идэвхтэй оролцуулж байгаа нь олон нийтийн хэрэгцээ, хүсэл эрмэлзлийг илүү сайн хангаж чадна гэж бид үзэж байна. Манай мөрийн хөтөлбөр нь ардчилсан институцийг бэхжүүлэх, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төр, ард түмний итгэлцэл, хамтын ажиллагааны соёлыг төлөвшүүлэх зорилготой.

Сайн засаглал гэдэг нь зөвхөн үр дүнтэй удирдлага төдийгүй тэдний амьдралд нөлөөлөх бодлогыг тодорхойлоход иргэдийн идэвхтэй оролцоог хамардаг. Иргэдийн оролцоог дэмжсэнээр бид ард түмний хүсэл зоригийг бодитоор тусгасан, илүү хариуцлагатай, хүртээмжтэй төрийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд ил тод засаглалын туршлагыг хэрэгжүүлэх, дижитал засаглалын санаачилгыг дэмжих, дуу хоолой бүрийг сонсож, үнэлдэг иргэдийн оролцоотой ардчиллыг төлөвшүүлэх зэрэг орно.

Цогц бодлого, санаачилгаар бид иргэдийг чадавхжуулах, нийгэмд шударга ёсыг тогтоох, төр үйлчилж буй ард түмнийхээ өмнө хариуцлага хүлээдэг засаглалын тогтолцоог бүрдүүлэхийг зорьж байна. Сайн засаглал, иргэдийн оролцоог чухалчилснаар бид сайн засаглалтай төдийгүй гүн гүнзгий ардчилсан, хүртээмжтэй хотыг бий болгохын төлөө байна.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагыг байгуулна.

5.1.3.Засгийн газрын гүйцэтгэл, зарцуулалтын талаар олон нийтэд тогтмол тайлагнаж байхыг шаардах.

5.1.4 Ёс зүйгүй үйлдлүүдийг мэдээлэхийг дэмжих үүднээс мэдээлэгчийг хамгаалах тухай хуулийг сурталчлах.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1.Төрийн үйлчилгээ, мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.2.4 Төрийн худалдан авах ажиллагааны ил тод, үр ашигтай үйл явцыг хөнгөвчлөх технологи ашиглана.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, хотын захиргааны хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

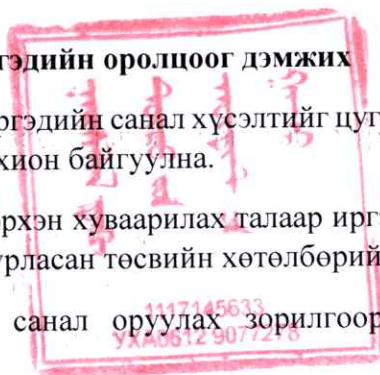
5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2. Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Улаанбаатар бол соёлын баялаг өвтэй түүхэн хот юм. “Иргэний Зориг Ногоон нам” энэ өв соёлоо хамгаалахын зэрэгцээ нийт оршин суугчдын сайн сайхны төлөөх үйлсийг дэмжин ажиллах болно. Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хотыг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1. Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлах.

6.1.2 Орон нутгийн уран бүтээлчид, соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгох.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчлах.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

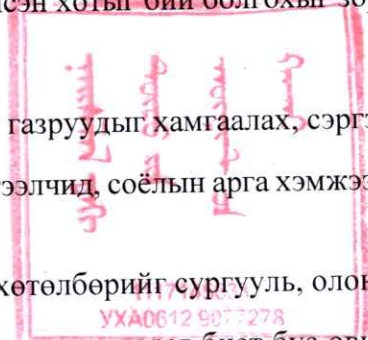
6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төвүүдийг хөгжүүлнэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3. Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлэх чиглэж ажиллана.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжих.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1. Бүх хороололд цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой байх.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчлах.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрыг хөгжүүлэх санхүү эрхзүйн орчныг бүрдүүлнэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

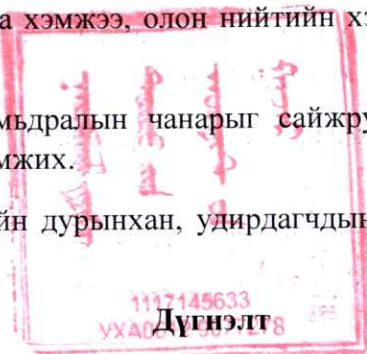
6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг орон нутгийг тохижуулах төсөлд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

6.4.2 Орон нутгийн арга хэмжээ, олон нийтийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжих.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлж, тэмдэглэх.

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотод дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид хотоо орчин үеийн, хариуцлагатай хотын амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна.

Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр Улаанбаатар хот оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1020
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Хан-Уул дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Хан-Уул дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

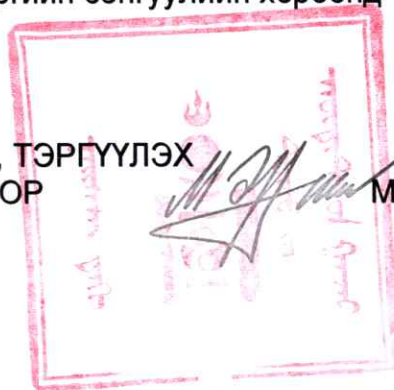
Дүгнэлт

Хан-Уул дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Хан-Уул дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Хан-Уул дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /1.8/ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Хан-Уул дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

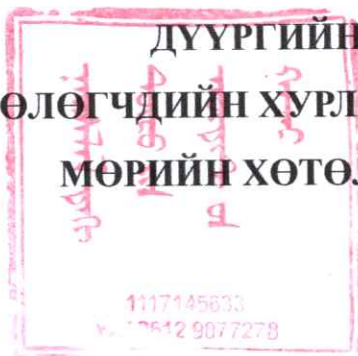

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ХАН-УУЛ ДҮҮРГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

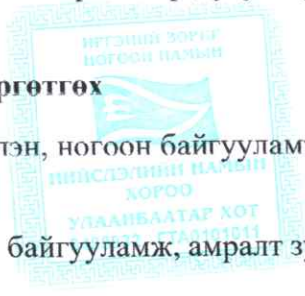
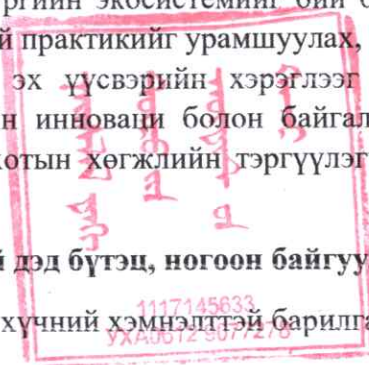
1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

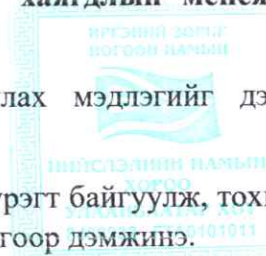
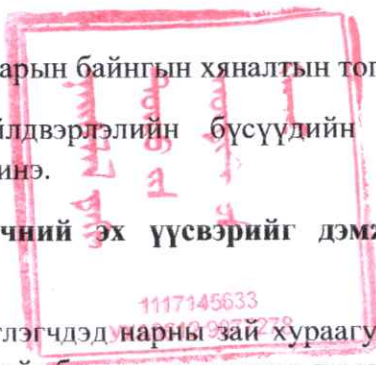
2.3 Олон нийгэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

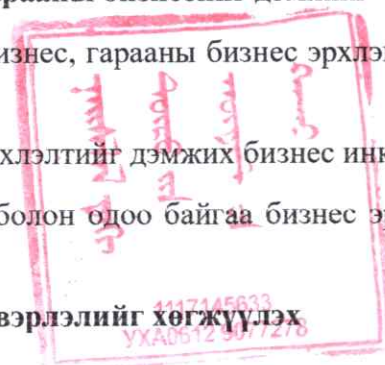
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

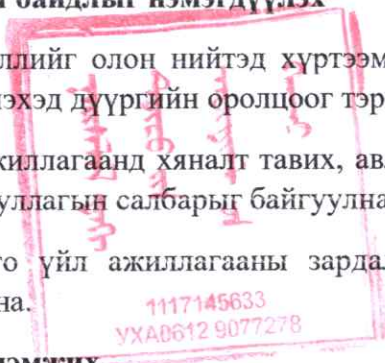
5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороолалуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна. 1117145633
УХА0612 9077278

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1018

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сүхбаатар дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Сүхбаатар дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

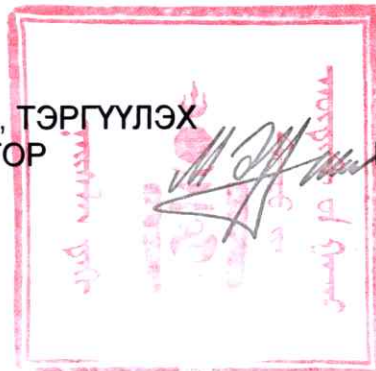
Дүгнэлт

Сүхбаатар дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Сүхбаатар дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сүхбаатар дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /1.8/. хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Сүхбаатар дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

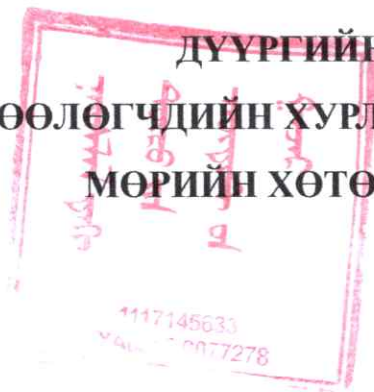

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

СУХБААТАР ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

- 1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.
- 1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.
- 1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ. 11171456
УХА0612 9077278

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

- 1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.
- 1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

- 1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.
- 1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.
- 1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ:
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ**

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

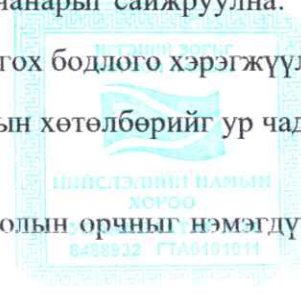
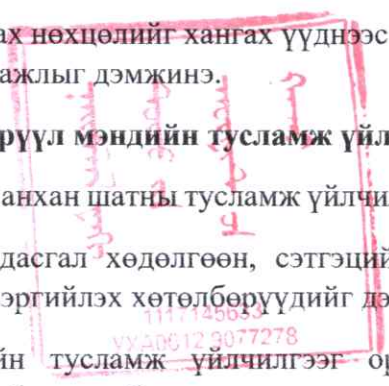
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

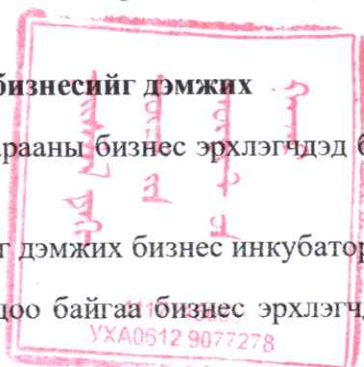
Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.2.3. Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

A large, stylized handwritten signature in black ink, located at the bottom left of the page.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

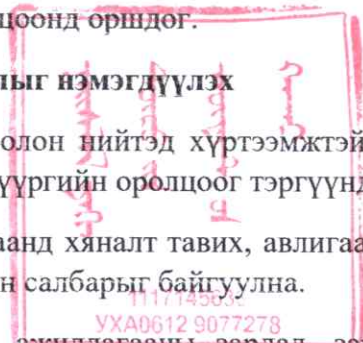
5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, ~~иргэдийн хамтын~~ ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороололуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

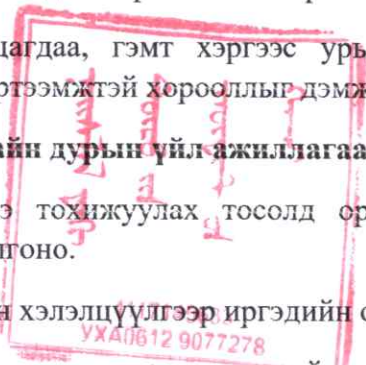
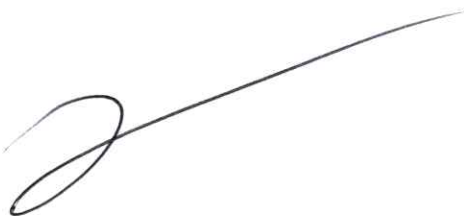
6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1021

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Чингэлтэй дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Чингэлтэй дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

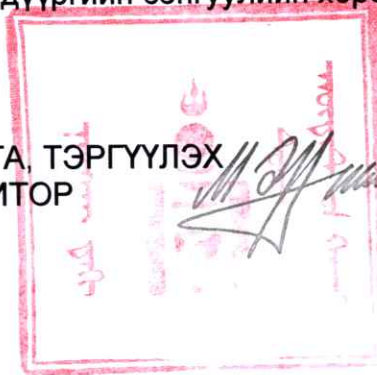
Дүгнэлт

Чингэлтэй дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Чингэлтэй дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Чингэлтэй дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /8 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Чингэлтэй дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

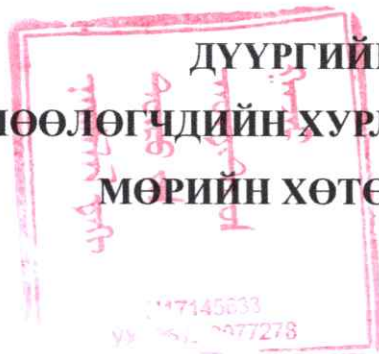

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

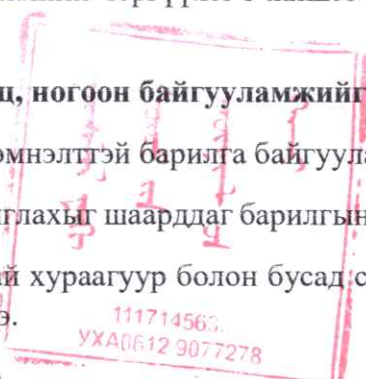
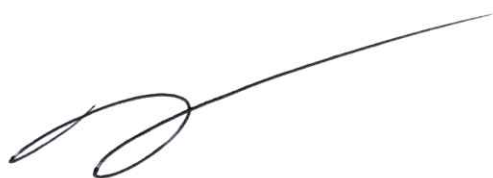
- 1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.
- 1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.
- 1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

- 1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.
- 1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

- 1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.
- 1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.
- 1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

**ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА**

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

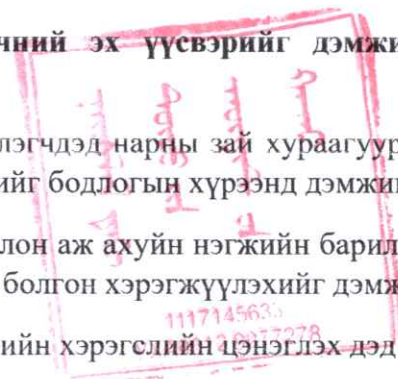
2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ:
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ**

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

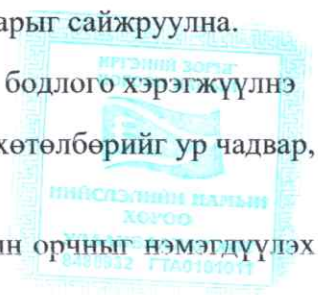
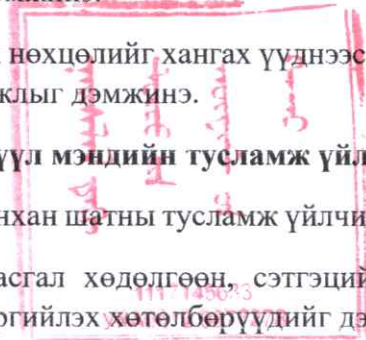
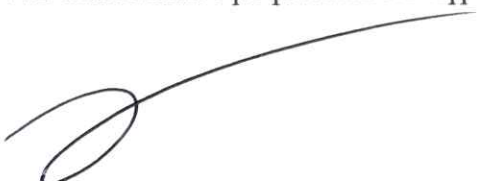
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

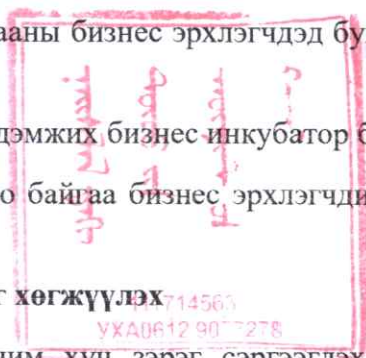
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ:

САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороололуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1019

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сонгинохайрхан дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Сонгинохайрхан дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /.../ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Сонгинохайрхан дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

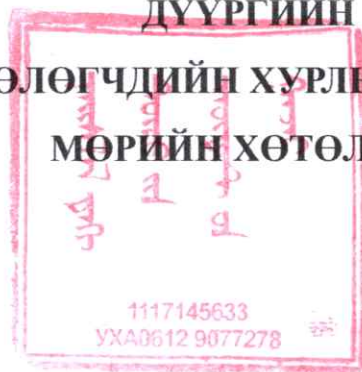

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

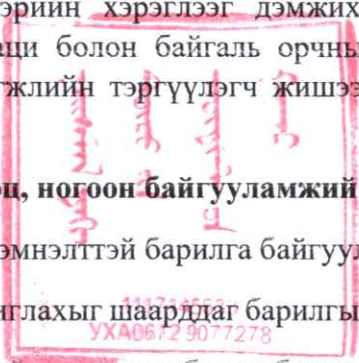
1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

**ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА**

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

1117145623
1117145623

УРХИЙН
НОГООН НАМЫН
ХОРОО
ТӨВ
УРХИЙН
НОГООН НАМЫН
ХОРОО

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ:
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ**

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3 Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

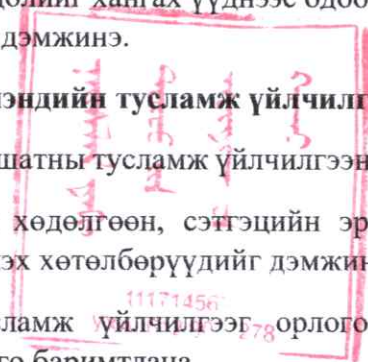
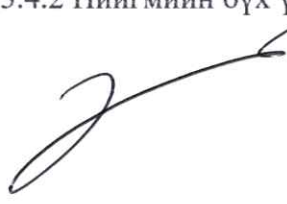
3.3.3 Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1 Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

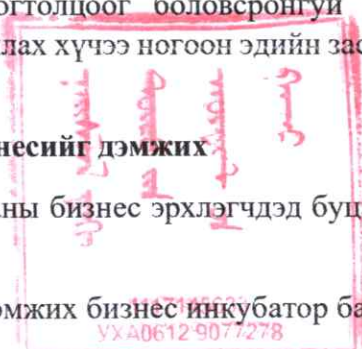
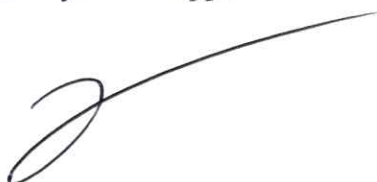
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

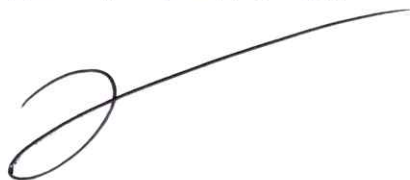
5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол гэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороолалуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах төсөлд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

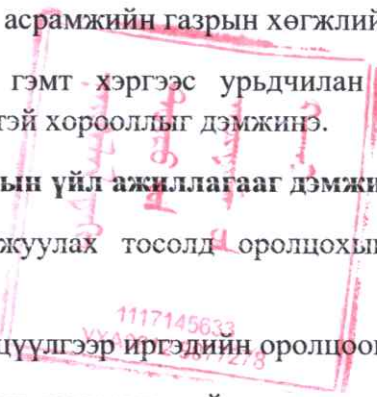
6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1016

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Багануур дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Багануур дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Багануур дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Багануур дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Багануур дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /1.8/. хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Багануур дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

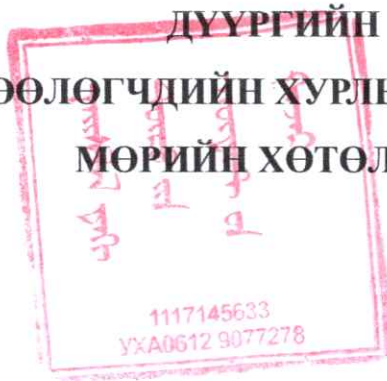

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БАГАНУУР ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

- 1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.
- 1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.
- 1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

- 1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.
- 1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

- 1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.
- 1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.
- 1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

**ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА**

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

2.3 Олон нийгэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

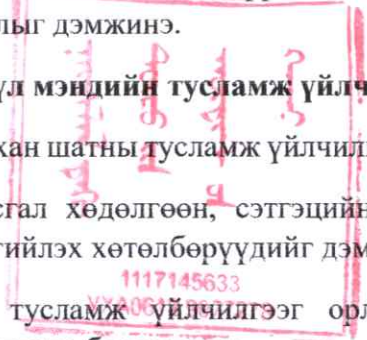
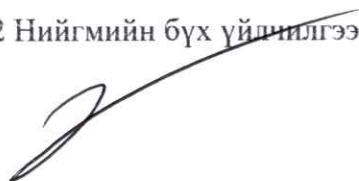
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

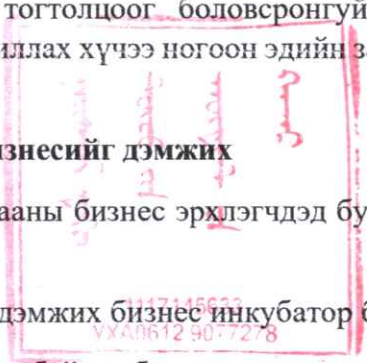
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

1117145633
ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ:
СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороололуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

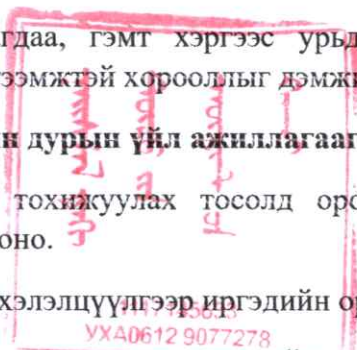
6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1012

танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Багахангай дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Багахангай дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Багахангай дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Багахангай дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Багахангай дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр /с. хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Багахангай дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

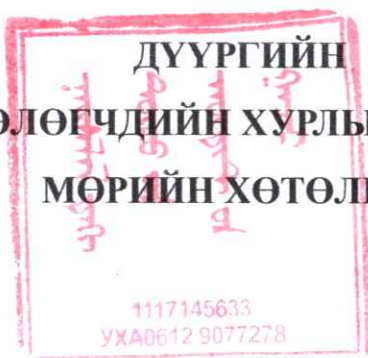

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

БАГАХАНГАЙ ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаардлаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

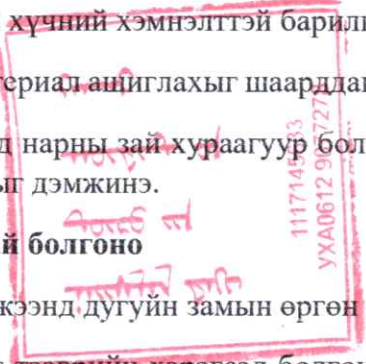
1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

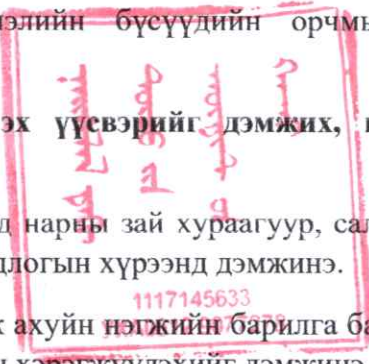
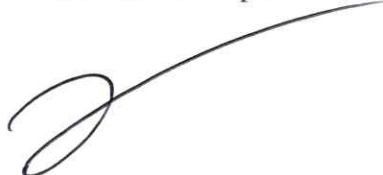
2.3 Олон нийгэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ:
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ**

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3 Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ.

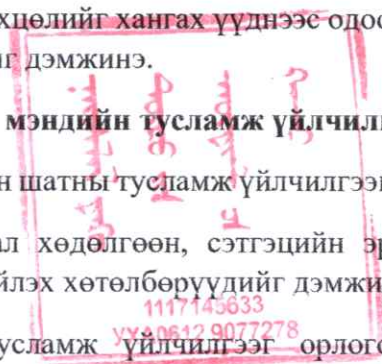
3.3.3 Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1 Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

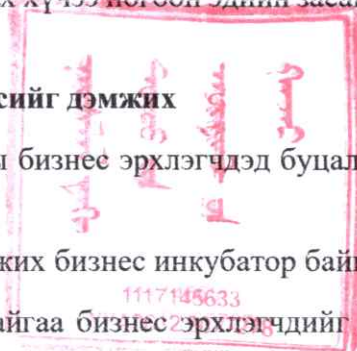
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааныг зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

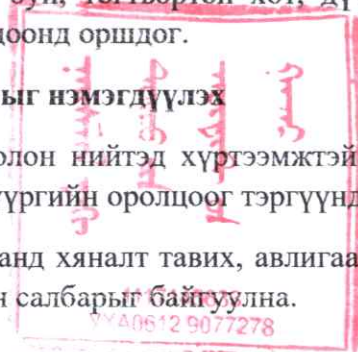
5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороолалуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

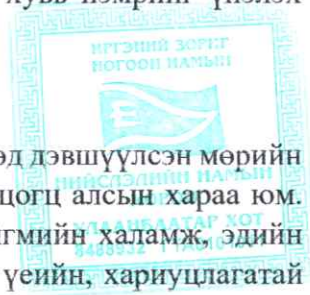
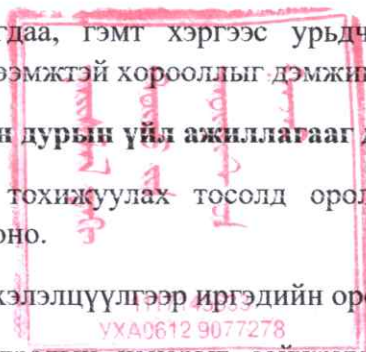
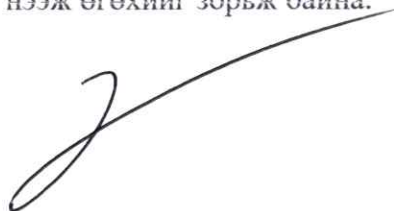
6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1017
танай _____-ны № _____-т

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН
ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН
НАМЫН ХОРООНД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баянгол дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Баянгол дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Баянгол дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Баянгол дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Баянгол дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр / . § . хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Баянгол дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

ДУУРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

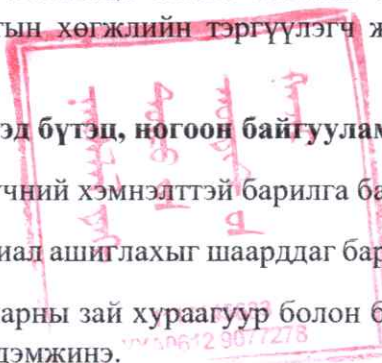
- 1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.
- 1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.
- 1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

- 1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.
- 1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

- 1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.
- 1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.
- 1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

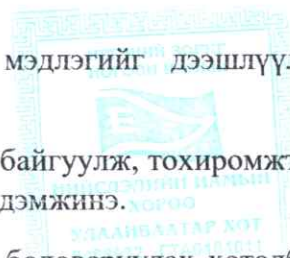
2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

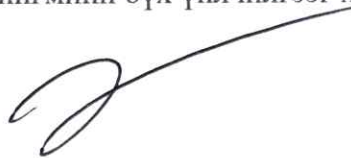
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

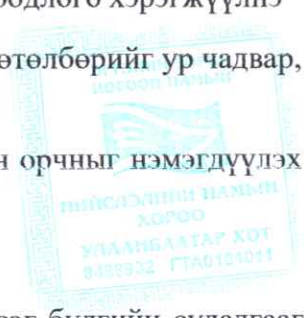
3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

УХАА
1117145633
УХАА 6612 9077278

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

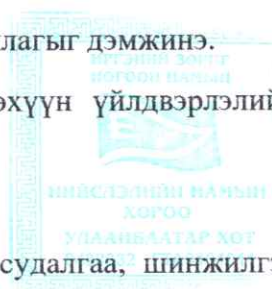
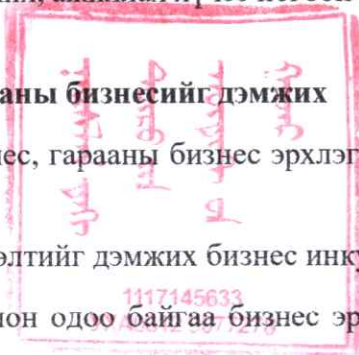
4.2.3. Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

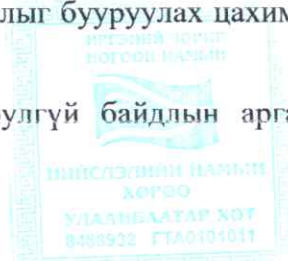
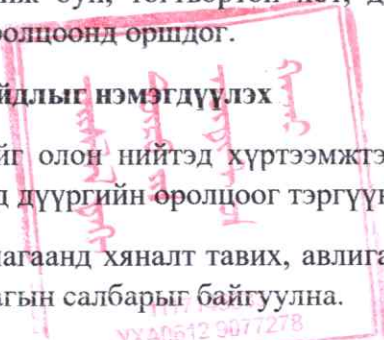
5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

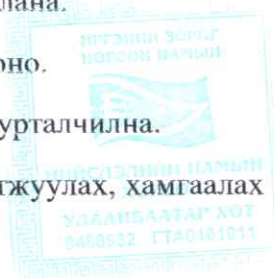
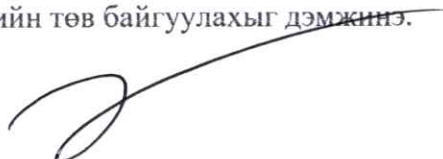
6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороолалуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах төсөлд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'Z' followed by a long horizontal stroke.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 105

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баянзүрх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Баянзүрх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Баянзүрх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Баянзүрх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Баянзүрх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /1. & хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Баянзүрх дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

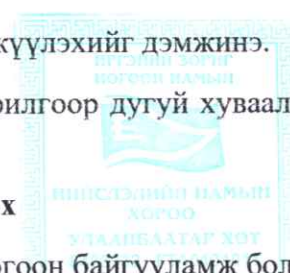
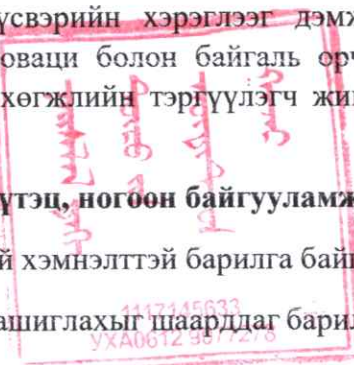
1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

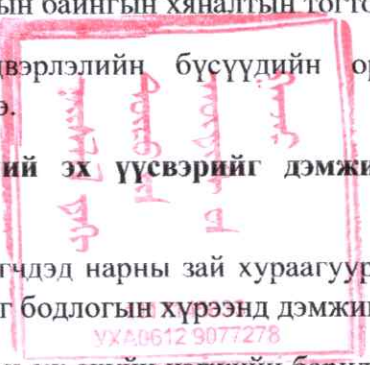
2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ.

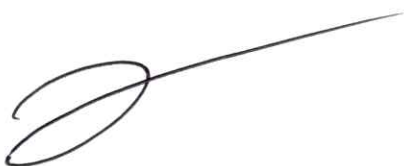
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бүс хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороололуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

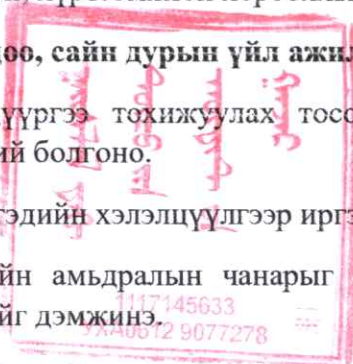
6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1013

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Налайх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Налайх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

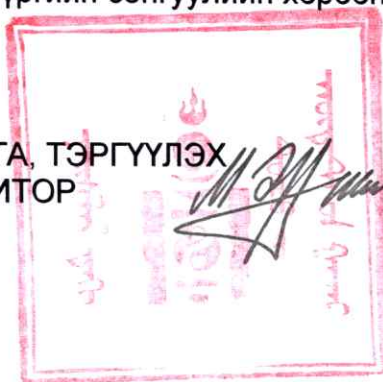
Дүгнэлт

Налайх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны Налайх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Налайх дүүргийн Иргэний зориг ногоон намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /...§ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Налайх дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМ

**ДУҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

НАЛАЙХ ДҮҮРГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭНИЙ ЗОРИГ НОГООН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОРШИЛ

Бидний алсын хараанд байгальд ээлтэй дэд бүтцийг нэгтгэх, ногоон байгууламжийг дэмжих, цахилгаан автобус, дугуйн замаар нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг өргөтгөх зэрэг багтана. Эдгээр санаачилгыг урьтал болгосноор бид одоогийн оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ байгаль орчноо хайрлан хамгаалах чадвартай дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

Бид ногоон байгууламж, байгальд ээлтэй барилга байгууламж барихыг дэмжсэнээр хотын нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулж, оршин суугчдын амьдралын чанарыг дээшлүүлж, эрүүл хот, дүүргийн экосистемийг бий болгохыг зорьж байна. Бидний арга барилд барилгын тогтвортой практикийг урамшуулах, барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн хэрэглээг дэмжих зэрэг орно. Эдгээр арга хэмжээгээрээ бид дүүргийн инноваци болон байгаль орчны менежментийг хамтад нь хэрэгжүүлдэг тогтвортой хотын хөгжлийн тэргүүлэгч жишээ болгон өөрчлөхийн төлөө байна.

1.1 Байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтэц, ногоон байгууламжийг дэмжинэ

1.1.1 Дүүрэгт эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга байгууламж барихыг дэмжинэ.

1.1.2 Тогтвортой материал ашиглахыг шаарддаг барилгын хатуу дүрмийг мөрдүүлнэ.

1.1.3 Шинэ барилгад нарны зай хураагуур болон бусад сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглахыг дэмжинэ.

1.2 Дүүрэгт дугуйн замтай болгоно

1.2.1 Дүүргийн хэмжээнд дугуйн замын өргөн сүлжээг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

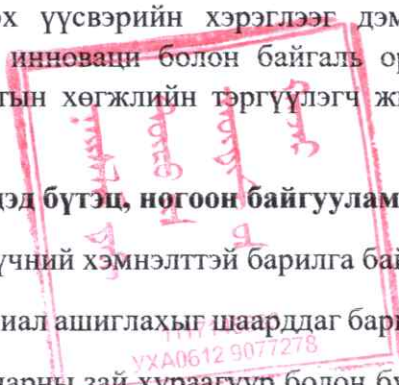
1.2.2 Унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон дэмжих зорилгоор дугуй хуваалцах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

1.3 Дүүргийн ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнг өргөтгөх

1.3.1 Сул талбайг тогтоож, нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламж болгох бодлого баримтлана.

1.3.2 Одоо байгаа цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг ногоон байгууламж, амралт зугаалгын байгууламжаар сайжруулна.

1.3.3 Олон нийтийн барилга байгууламжийн дээвэр дээр цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон дээвэр бий болгохыг дэмжинэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, УУР АМЬСГАЛЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

Манай хөтөлбөр нь байгалийн нөөц баялгаа хамгаалах, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжихэд идэвхтэй бодлого, олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг онцолж байна. Байгаль орчныг хамгаалах бидний алсын хараанд бохирдлын эсрэг хатуу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих, экосистемийнхээ уян хатан чанарыг нэмэгдүүлэх зэрэг багтдаг. Байгаль орчны хариуцлагын соёлыг төлөвшүүлж, ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийснээр дүүрэг байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг эрс бууруулж, уур амьсгалын эсрэг үйл ажиллагаанд манлайлах боломжтой гэж бид үзэж байна. Цогц, шинэлэг стратеги ашиглан бид илүү цэвэр, ногоон дүүрэг байгуулахыг зорьж байна. Байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авах бидний амлалт нь оршин суугчдынхаа амьдралын чанарыг сайжруулаад зогсохгүй хойч үедээ тогтвортой өв үлдээх болно.

2.1 Агаар, усны бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилт

2.1.1 Үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн утааны стандартыг чангатгах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

2.1.2 Агаар, усны чанарын байнгын хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.1.3. Дүүргийн үйлдвэрлэлийн бүсүүдийн орчмын ногоон орчны бүсийг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах

2.2.1 Дүүргийн хэрэглэгчдэд нарны зай хураагуур, салхин сэнс суурилуулах зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчийг бодлогын хүрээнд дэмжинэ.

2.2.2 Орон сууцны болон аж ахуйн нэгжийн барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийг хөтөлбөр болгон хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.2.3.Цахилгаан тээврийн хэрэгслийн цэнэглэх дэд бүтцүүд бий болгохыг дэмжинэ.

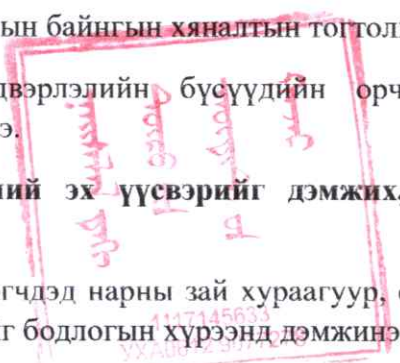
2.3 Олон нийтэд түшиглэсэн дахин боловсруулах, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрүүдийг санаачлан хэрэгжүүлнэ

2.3.1. Дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор боловсролын кампанит ажил өрнүүлнэ.

2.3.2.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах төвүүдийг дүүрэгт байгуулж, тохиромжтой хогийн савтай болгох хөтөлбөр боловсруулахыг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.3 Органик хог хаягдлыг бууруулах зорилгоор бордоо боловсруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ.

2.3.4 Хог хаягдлыг цэвэрлэх аянд олон иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ:
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ**

Манай хөтөлбөр нь хямд үнэтэй орон сууц, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, нийгмийн эмзэг бүлгийг дэмжих зэрэг нийгэмд тулгамдаж буй нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой юм. Нийгмийн халамжийн талаарх бидний алсын хараанд нийгэм, эдийн засгийн байдлаас үл хамааран бүх иргэдийн зохистой амьдралын чанарыг баталгаажуулсан цогц хөтөлбөрүүд багтдаг.

Нийгмийн халамж, хүртээмжтэй өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьснаар бид оршин суугч бүр цэцэглэн хөгжих боломжтой эв нэгдэлтэй, чинээлэг, эрх тэгш нийгэм байгуулахыг эрмэлзэнэ.

3.1 Амьдрах нөхцлийг хангахад анхаарах

3.1.1 Амьжиргааны түвшин доогуур өрхүүдийг хямд үнэтэй орон сууцанд хамруулах бодлого боловсруулна.

3.1.2 Түрээсийн орон сууцны хүрэлцээг анхаарч, түвшин доогуур өрхүүдийг хамруулах бодлогыг дэмжинэ.

3.1.3. Аюулгүй амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс одоо байгаа орон сууцны нөөцийг шинэчлэх, засварлах ажлыг дэмжинэ.

3.2 Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх

3.2.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлнэ.

3.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

3.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг орлогоос үл хамааран хүн бүрд хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.3 Бүх нийтэд чанартай боловсрол олгох

3.3.1 Дүүргийн багш бэлтгэх, боловсон хүчний нөөцийн чанарыг сайжруулна.

3.3.2 Бага насны хүүхдийн боловсролыг хүртээмжтэй болгох бодлого хэрэгжүүлнэ

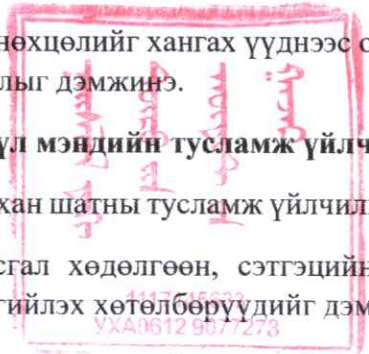
3.3.3. Мэргэжлийн сургалт, насанд хүрэгчдийн боловсролын хөтөлбөрийг ур чадвар, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр дэмжинэ.

3.3.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдийг хамруулсан боловсролын орчныг нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.

3.4 Эмзэг бүлгийг дэмжих, нийгмийн тэгш байдлыг хангах

3.4.1. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад эмзэг бүлгийн судалгааг сайжруулж, нийгмийн халамжийн хамрагдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.2 Нийгмийн бүх үйлчилгээг хүртээмжтэй байлгах бодлого баримтлана.

3.4.3 Иргэний эрх, нэр төрийг хамгаалсан бодлогыг дэмжинэ.

3.5 Эдийн засгийн инноваци, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих

3.5.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдийг судалгааг хийж, зээлд хамруулах арга замыг олж тогтооно.

3.5.2 Ажлын байр бий болгох, шударга цалин хөлсийг дэмжих эдийн засгийн бодлогыг дэмжиж ажиллана.

3.5.3 Тогтвортой үйлдвэрлэл, ногоон ажлын байруудыг хуулийн хүрээнд дэмжинэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ:

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИННОВАЦИ БА НОГООН АЖЛЫН БАЙР

Манай мөрийн хөтөлбөр нь жижиг, дунд бизнес, гарааны бизнес, тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжихийн чухлыг онцолж байна. Ногоон технологид хөрөнгө оруулалт хийж, инновацийн соёлыг төлөвшүүлснээр бид өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй эрч хүчтэй эдийн засгийг бий болгож чадна. Бидний арга барилд ногоон бизнест санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, тогтвортой практикт судалгаа, хөгжлийг дэмжих, ажиллах хүчээ ногоон эдийн засагт шаардлагатай ур чадвараар хангах зэрэг орно.

4.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнесийг дэмжих

4.1.1 Жижиг бизнес, гарааны бизнес эрхлэгчдэд буцалтгүй тусламж олгох арга зам олно.

4.1.2 Бизнес эрхлэлтийг дэмжих бизнес инкубатор байгуулахыг дэмжинэ.

4.1.3 Шинээр болон одоо байгаа бизнес эрхлэгчдийг дэмжих сургалтын хөтөлбөр санаачилна.

4.2 Тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

4.2.1 Нар, салхины эрчим хүч зэрэг сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

4.2.2 Жижиг, дунд хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

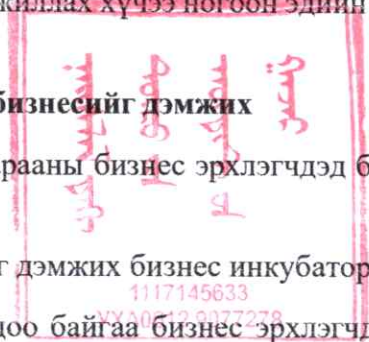
4.2.3.Эко аялал жуулчлалын өсөлт, тогтвортой аялалын санаачлагыг дэмжинэ.

4.2.4 Ногоон үйлдвэрлэл, байгаль орчинд ээлтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

4.3 Судалгаа

4.3.1 Ногоон технологи, тогтвортой туршлагын чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийдэг ААН, иргэдийн ажлыг дэмжинэ.

4.3.2 Дүүргийн нутагт байрлах их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.4 Ногоон ажлын байр бий болгох, ажиллах хүчний хөгжил

4.4.1 Ажилчдыг ногоон ажлын байр, сургалтын орчныг бий болгох бодлого боловсруулна.

4.4.2 Ногоон ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, хангах чиглэлээр үйлдвэрүүдтэй хамтран ажиллана.

4.4.4 Дүүргийн иргэдэд ногоон ажлын байрны тэгш хүртээмжийг хангана.

4.5 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

4.5.1 Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

4.5.2 Тогтвортой төсөл, ногоон дэд бүтцэд чиглэсэн бодлогуудыг хэрэгжүүлнэ.

4.5.4.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн мэдлэг солилцох, хамтын ажиллагааг чухалчилна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ:

САЙН ЗАСАГЛАЛ, ИРГЭДИЙГ ОРОЛЦОО

Хөгжин цэцэглэн хөгжиж буй, тогтвортой хот, дүүрэг, нэгжийн үндэс нь сайн засаглал, иргэдийн идэвхтэй оролцоонд оршдог.

5.1 Ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэх

5.1.1 Төрийн мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох нээлттэй мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дүүргийн оролцоог тэргүүнд тавина.

5.1.2.Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, авлигаас урьдчилан сэргийлэх хараат бус хяналтын байгууллагын салбарыг байгуулна.

5.1.3.Хотын бодлого үйл-ажиллагааны зардал, зарцуулалтын талаар хяналтын тогтолцоог байгуулна.

5.2 Дижитал засаглалыг дэмжих

5.2.1. Дүүргийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх дижитал платформыг хөгжүүлнэ.

5.2.2 Захиргааны үйл ажиллагааг оновчтой болгох, хүнд суртлыг бууруулах цахим засаглалын шийдлүүдийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.3.Иргэдийн мэдээлэл, нууцлалыг хамгаалах цахим аюулгүй байдлын арга хэмжээг сайжруулна.

5.3 Шийдвэр гаргах түвшинд иргэдийн оролцоог дэмжих

5.3.1 Бодлогын асуудлаар иргэдийн санал хүсэлтийг цуглуулах олон нийтийн форум, дүүргийн иргэдийн нийтийн хурал зохион байгуулна.

5.3.2.Төсвийн хөрөнгийг хэрхэн хуваарилах талаар иргэд санал бодлоо илэрхийлэх, иргэдийн оролцоонд тулгуурласан төсвийн хөтөлбөрийг боловсруулна.

5.3.3.Тодорхой асуудлаар санал оруулах зорилгоор иргэдээс бүрдсэн зөвлөх зөвлөлийг байгуулна.

5.3.4 Хүн амын өргөн хүрээний хэсгээс санал хүсэлт, санал бодлыг цуглуулах судалгаа, дижитал хэрэгслийг ашиглана.

5.4 Иргэний боловсрол, оролцоог дэмжих

5.4.1.Иргэдэд эрх, үүргийг нь таниулах иргэний боловсролын хөтөлбөрийг эхлүүлнэ.

5.4.2 Сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтэд үйлчлэх санаачилгыг дэмжинэ.

5.4.3.Иргэний байгууллага, анхан шатны хөдөлгөөнүүдийн хөгжлийг дэмжинэ.

5.4.4 Залуучуудыг засаглал, төрийн үйл хэрэгт татан оролцуулахыг дэмжинэ.

5.5 Төр, иргэдийн хоорондын итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бий болгох

5.5.1.Төрийн байгууллагуудад итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх санаачлага хөгжүүлэх.

5.5.2.Төрийн албан хаагч, иргэдийн хамтын ажиллагааны соёл, харилцан хүндэтгэлийг төлөвшүүлнэ.

5.5.3 Иргэдийн санал хүсэлт, санал хүсэлтийг төрөөс хариуцан ажиллахыг дэмжинэ.

5.5.4. Засаглалд гарал үүсэл харгалзахгүйгээр бүх иргэд дуу хоолойгоо хүргэх хүртээмжтэй бодлогыг дэмжинэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ: СОЁЛЫН ӨВ

Хотын хүч чадал нь соёлын үндэс, ард иргэдийн эрүүл мэнд, аз жаргалд оршдог гэдэгт бид итгэдэг. Манай хөтөлбөрт соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, урлагийг сурталчлах, чанартай эрүүл мэнд, амралт сувиллын газруудад хүртээмжтэй болгох санаачилгууд багтдаг. Бид өнгөрсөн ба одоо үеэ үнэлснээрээ орчин үеийг шингээж, уламжлалаа дээдэлсэн хот, дүүргийг бий болгохыг зорьж байна.

6.1 Соёлын өвийг хадгалах

6.1.1.Түүх, соёлын дурсгалт газруудыг хамгаалах, сэргээн засварлана.

6.1.2 Соёлын арга хэмжээг дэмжин, соёлын эрч хүчийг бий болгоно.

6.1.3 Соёлын боловсролын хөтөлбөрийг сургууль, олон нийтэд сурталчилна.

6.1.4 Уламжлалт хөгжим, гар урлал зэрэг биет бус өвийг баримтжуулах, хамгаалах чиглэлээр соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

6.2 Нийгмийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлыг дэмжих

6.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулахыг дэмжинэ.

6.2.2 Хоол тэжээл, дасгал хөдөлгөөн, сэтгэцийн эрүүл мэндэд чиглэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн кампанит ажлыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.3.Спорт, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор амралт, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх талбай, байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.4 Нийгмийн тусгаарлалтыг шийдвэрлэх, олон нийтийн харилцаа холбоог дэмжих хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

6.3 Амьдралын чанарыг сайжруулах

6.3.1.Дүүргийн хотхон, хороололуудыг цэвэр ус, ариун цэврийн байгууламж зэрэг нэн шаардлагатай үйлчилгээг авах боломжтой болгоход анхаарна.

6.3.2 Иргэдийн хамтын ажиллагаа, гадаа үйл ажиллагаа явуулахыг дэмжсэн ногоон байгууламж, нийтийн эзэмшлийн талбайг сурталчилна.

6.3.3 Хүүхдийн болон ахмадын асрамжийн газрын хөгжлийг дэмжинэ.

6.3.4 Олон нийтийн цагдаа, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрөөр дамжуулан аюулгүй, хүртээмжтэй хорооллыг дэмжинэ.

6.4 Олон нийтийн оролцоо, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжих

6.4.1 Иргэдийг дүүргээ тохижуулах тосолд оролцохыг дэмжсэн сайн дурын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.

6.4.2 Дүүргийн иргэдийн хэлэлцүүлгээр иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

6.4.3 Орон нутгийн амьдралын чанарыг сайжруулахад хөршийн холбоо, олон нийтийн бүлгүүдийг дэмжинэ.

6.4.4 Олон нийтийн сайн дурынхан, удирдагчдын оруулсан хувь нэмрийг үнэлэх үнэлэмжийг сайжруулна.

Дүгнэлт

“Иргэний зориг ногоон нам”-аас Улаанбаатар хотын дүүргүүдэд дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр нь тогтвортой, хүртээмжтэй, чинээлэг ирээдүйн зоримог, цогц алсын хараа юм. Хотын тогтвортой хөгжил, байгаль орчныг чандлан хамгаалах, нийгмийн халамж, эдийн засгийн шинэчлэл, сайн засаглалаар дамжуулан бид дүүргээ орчин үеийн, хариуцлагатай амьдралын загвар болгон хувиргаж чадна. Эдгээр зарчмуудыг тууштай баримталж, зорилгодоо хүрэхийн тулд хамтын ажиллагаа, шинийг санаачлах, иргэн бүрийн идэвхтэй оролцоо шаардлагатай. Тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байдлын соёлыг төлөвшүүлснээр хот, дүүргүүд оршин суугчдынхаа хэрэгцээг хангаад зогсохгүй хойч үедээ гэрэлт ирээдүйд хүрэх замыг нээж өгөхийг зорьж байна.

